

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE GEOGRAFIE

ȚARA DORNELOR. STUDIU DE GEOGRAFIE REGIONALĂ
Rezumatul tezei de doctorat

Conducător științific:
Prof. Univ. Dr. COCEAN POMPEI

Doctorand:
MIHALCA IZABELA AMALIA

CLUJ-NAPOCA
2014

CUPRINS¹

INTRODUCERE.....	1
CAPITOLUL 1. DEMERSUL EPISTEMOLOGIC, TEORETIC ȘI METODOLOGIC ÎN STUDIUL ȚĂRII DORNELOR.....	3
1.1. Demersul epistemologic.....	3
1.2. Demersul teoretic.....	4
1.2.1. Conceptul de regiune.....	5
1.2.2. Conceptul de „țară”.....	11
1.2.2.1. Viziunea românească a conceptului de „țară”.....	11
1.2.2.2. Conceptele internaționale „land” și „pays” vs. conceptul românesc al „țărilor”.....	13
1.2.3. Conceptul de percepție.....	14
1.2.4. Conceptul de atașament față de loc.....	16
1.2.5. Concepte derivate.....	17
1.3. Demersul metodologic.....	18
1.3.1. Principii.....	18
1.3.2. Metode, mijloace, instrumente și tehnici.....	19
1.4. Istoricul cercetărilor.....	21
CAPITOLUL 2. DELIMITAREA ȘI INDIVIDUALIZAREA ȚĂRII DORNELOR.....	24
2.1. Criteriul peisagistic.....	24
2.2. Criteriul politico-administrativ și evoluția istorică.....	25
2.2.1. Organizarea administrativ-teritorială a spațiului românesc.....	25
2.2.2. Organizarea administrativ-teritorială a Țării Dornelor.....	27
2.2.2.1. Etapa Evului Mediu (271-1774).....	28
2.2.2.2. Etapa stăpânirii habsburgice și duale în Țara Dornelor (1775-1918).....	36
2.2.2.3. Etapa interbelică (1919-1939).....	47
2.2.2.4. Etapa celui de-al doilea Război Mondial (1940-1945).....	49
2.2.2.5. Etapa socialismului (1950-1989).....	50
2.2.2.6. Etapa de după anul 1989 (1989-prezent).....	52
2.3. Criteriul toponimic, antroponimic și oiconimic.....	53
2.4. Criteriul mental.....	54
2.4.1. Delimitarea spațiului mental.....	55
2.4.1.1. Componenta cantitativă.....	55
2.4.1.2. Componenta calitativă.....	57
2.4.2. Caracteristicile identității dornene raportat la limitele teritoriale.....	59
2.4.3. Apartenența dornenilor.....	65
2.5. Criteriul funcțional (regiunea polarizată).....	67
CAPITOLUL 3. CADRUL NATURAL.....	70
3.1. Rolul coordonator al reliefului în sistemul regional Țara Dornelor.....	70
3.1.1. Geologia, tectonica și morfologia Țării Dornelor.....	70
3.1.1.1. Evoluția paleogeografică.....	71
3.1.1.2. Structură, petrografie și tectonică.....	75
3.1.2. Relieful.....	81
3.1.2.1. Importanța factorului morfologic în aspectul general al sistemului dornean.....	81
3.1.2.2. Rolul pasurilor în dezvoltarea și fortificarea funcției de tranzit a Țării Dornelor..	86
3.1.2.3. Morfometria Țării Dornelor.....	88
3.1.2.4. Tipuri genetice de relief.....	93

¹ Numărul paginii corespunde celei din textul tezei de doctorat.

3.1.3. Resursele de subsol ale Țării Dornelor.....	94
3.1.3.1. Zăcămintele hidrominerale.....	94
3.1.3.2. Zăcămintele manganifere.....	95
3.1.3.3. Zăcămintele de sulf.....	97
3.1.3.4. Zăcămintele de turbă.....	98
3.1.3.5. Rocile utile.....	99
3.1.4. Activitățile tradiționale dezvoltate pe baza resurselor de subsol.....	100
3.1.5. Factorii de favorabilitate și restrictivitate ai reliefului.....	101
3.2. Componenta climatică a Țării Dornelor.....	103
3.2.1. Caracteristicile principalelor elemente și fenomene climatice.....	103
3.2.1.1. Temperatura aerului.....	103
3.2.1.2. Presiunea atmosferică și umezeala aerului.....	106
3.2.1.3. Durata de strălucire a Soarelui.....	106
3.2.1.4. Precipitațiile atmosferice.....	107
3.2.1.5. Vântul și calmul atmosferic.....	110
3.2.2. Tipuri de topoclimate.....	111
3.2.3. Factorii de favorabilitate și restrictivitate ai componentei climatice.....	112
3.2.3.1. Factorii de favorabilitate.....	112
3.2.3.2. Factorii de restrictivitate.....	115
3.3. Rolul resurselor hidrice în modelarea și dezvoltarea Țării Dornelor.....	117
3.3.1. Caracteristicile apelor subterane și impactul lor asupra dezvoltării regionale.....	117
3.3.1.1. Influența resurselor hidrominerale în dezvoltarea Țării Dornelor.....	120
3.3.2. Resursele hidrografice de suprafață în cadrul sistemului teritorial dornean.....	126
3.3.2.1. Aspecte cantitative ale componentei hidrice de suprafață.....	129
3.3.2.2. Utilizarea forței hidraulice a rețelei de suprafață între tradiție și modernism.....	131
3.3.3. Funcțiile și calitatea resurselor hidrice.....	134
3.3.3.1. Factori de favorabilitate.....	134
3.3.3.2. Factori de restrictivitate.....	135
3.4. Componenta biopedogeografică a sistemului regional Țara Dornelor.....	140
3.4.1. Distribuția elementelor floristice și faunistice.....	140
3.4.2. Arii naturale protejate.....	145
3.4.3. Distribuția și potențialul solurilor.....	151
3.4.4. Factorii de favorabilitate și restrictivitate ai componentei biopedogeografice.....	154
3.5. Starea și calitatea mediului.....	156
3.5.1. Sursele punctiforme organizate și neorganizate de poluare a aerului, apei și solului....	156
CAPITOLUL 4. COMPONENTA UMANĂ ȘI AȘEZĂRILE.....	167
4.1. Componenta umană.....	167
4.1.1. Evoluția geodemografică.....	167
4.1.2. Repartiția spațială a populației.....	168
4.1.3. Dinamica teritorială a populației.....	171
4.1.3.1. Mișcarea naturală a populației.....	171
4.1.3.2. Mișcarea migratorie a populației.....	175
4.1.4. Structurile geodemografice.....	178
4.1.4.1. Structura pe sexe și grupe de vârstă.....	179
4.1.4.2. Structura etnică și confesională.....	183
4.1.4.3. Structura lingvistică.....	184
4.1.4.4. Structura populației după starea civilă.....	184
4.1.4.5. Structura socio-economică.....	185
4.2. Așezările.....	194
4.2.1. Dispunerea și distribuția teritorială a așezărilor.....	194

4.2.2. Mărimea demografică a sistemului de așezări și ierarhia acestuia.....	194
4.2.3. Tipologia așezărilor și fizionomia habitațională.....	196
4.2.4. Funcțiile așezărilor.....	200
4.3. Calitatea vieții.....	200
4.3.1. Alimentarea cu apă potabilă și rețeaua de canalizare.....	201
4.3.2. Alimentarea cu energie electrică.....	204
4.3.3. Alimentarea cu energie termică.....	205
4.3.4. Telecomunicațiile.....	206
4.3.5. Infrastructura educațională.....	207
4.3.6. Sănătatea.....	209
CAPITOLUL 5. COMPONENTA ECONOMICĂ.....	213
5.1. Agricultură.....	217
5.1.1. Cultura plantelor.....	224
5.1.2. Creșterea animalelor.....	227
5.1.3. Agricultură ecologică, un brand regional.....	232
5.1.4. Parcul de utilaje agricole și nivelul de instruire a populației ocupate în agricultură.....	236
5.1.5. Mijloace de susținere financiară a sectorului agricol.....	237
5.1.6. Silvicultura, pescuitul și vânătoarea.....	239
5.2. Industria.....	245
5.3. Serviciile.....	247
5.4. Turismul.....	250
5.4.1. Resursele turistice naturale și antropice.....	250
5.4.2. Potențialul și atractivitatea turistică.....	258
5.4.3. Infrastructura-cererea-circulația turistică.....	260
5.4.4. Tipuri și forme de turism practicate.....	265
5.5. Influența infrastructurii de comunicație asupra componentei socio-economice.....	268
CAPITOLUL 6. SISTEMUL CULTURAL DORNEAN INDIVIDUALIZAT PRIN ETNOGRAFIE.....	273
6.1. Valorile cultural-materiale.....	273
6.1.1. Arhitectura tradițională.....	273
6.1.2. Portul popular.....	282
6.1.3. Activități economice tradiționale.....	297
6.2. Valorile cultural-spirituale.....	306
6.2.1. Ciclul vieții.....	308
6.2.2. Obiceiurile și tradițiile calendaristice populare.....	308
6.2.3. Creațiile folclorice.....	310
CONCLUZII.....	317
BIBLIOGRAFIE.....	321
ANEXA 1.....	345
ANEXA 2.....	348
ANEXA 3.....	350
ANEXA 4.....	352

Cuvinte cheie: Țara Dornelor, regiune, sistem, funcționalitate, spațiu mental, atașament, percepție, interrelații, brand.

INTRODUCERE

Poziționarea Țării Dornelor la interferența celor trei mari regiuni istorice – Transilvania, Bucovina și Moldova, caracteristicile de specificitate ale cadrului natural și socio-economic au influențat de-a lungul timpului evoluția și individualizarea întregului sistem teritorial.

Scopul studiului este de a evidenția principalele caracteristici ale unui sistem teritorial funcțional de tip „țară”, totodată și „teritoriu de proiect”. Pentru realizarea acestui deziderat au fost propuse o serie de *obiective* (delimitarea regiunii pe baza unui set vast de criterii; evidențierea relațiilor stabilite între subsistemele componente ale regiunii și cu cele ale regiunilor exterioare; identificarea principalilor piloni de dezvoltare a regiunii și realizarea prognozelor de dezvoltare etc.) și s-a făcut recurs la abordarea diacronică a tuturor proceselor și fenomenelor întâlnite de-a lungul cercetării.

CAPITOLUL 1. DEMERSUL EPISTEMOLOGIC, TEORETIC ȘI METODOLOGIC ÎN STUDIUL ȚĂRII DORNELOR

În primă etapă a fost urmărit demersul logic al unei cercetări științifice (figura 1). Pornind de la ipoteza că Țara Dornelor este un sistem teritorial complex, încadrarea **epistemologică** se suprapune viziunii construcționismului². Construcționismul reprezintă o paradigmă semiotică care se preocupă de modul în care indivizii percep viața, mediul în care trăiesc (Gergen, 2005, citat de Sandu și Ușurelu, 2012, p. 31) și procesul prin care aceștia își construiesc realitatea socială (de natură obiectivă și subiectivă).

Interpretarea și explicarea realității teritoriale a regiunii Dornelor s-a realizat prin fundamentarea **teoretică** a cercetării în cadrul Teoriei Generale a Sistemelor (T.G.S.)³ care percepe realitatea ca pe un sistem compus din mai multe subsisteme înțelate între ele. Abordarea sistemică a regiunii studiate este orientată spre identificarea modului în care doar anumite elemente contribuie la evoluția și dinamica unui teritoriu, fiind totodată evidențiată și perspectiva holistică.

Cea de-a doua teorie edificatoare pentru studiul nostru este cea a Teoriei Identității Sociale (T.I.S.)⁴ a cărei idee centrală face referire la faptul că într-un anumit moment Eul individului (simțurile, atașamentul, percepția etc.) poate fi înlocuit cu cel al altor indivizi din cadrul aceleiași comunități (Boncu, 2004, p. 1).

Dintre **conceptele** cu care s-a operat de-a lungul cercetării amintim:

- conceptul de regiune, care a fost intens dezbătut de-a lungul timpului în literatura de specialitate (Blache, 1910; Julliard, 1962; Mihăilescu, 1970; Donisă, 1977; Dauphiné, 1979; Ianoș, 1987; Cocean, 1997; Filimon, 2011 etc.) și a avut diferite semnificații (regiune - naturală, omogenă, geografică, funcțională, polarizată, de program, de proiect etc.; teritoriu; sistem etc.);

- conceptul de „țară” are o multitudine de sensuri (atribut politico-administrativ, psihologic, geografic, etnografic, spațiu mental etc.) și înțelesuri similare cu cele întâlnite în literatura geografică a unor state precum Franța (pays), Germania (land), Italia (paese) etc.

² Ideea de construcționism apare pentru prima oară menționată de către Hacking, 1990, în cartea s-a „The Social Construction of What?”.

³ Dezvoltată în anul 1968 de către Bertalanffy în „General System Theory. Foundations development and applications”.

⁴ Concepută de Henri Tajfel (1981) și ulterior dezvoltată de John Turner (1981) și alții.

Cel mai utilizat sens cu care s-a operat în ultima perioadă în literatura de specialitate este cel de spațiu mental geografic „pe care o comunitate, dar și un individ aparținând acesteia, îl integrează în scara proprie de valori existențiale prin percepție (l'espace perçu), trăire (l'espace vécu) și imaginare (spațiul imaginat- l'espace conçu)” (Cocean, 2010, p. 64);

- conceptul de percepție. Din perspectivă psihologică, percepția se formează în procesul de interacțiune dintre om și mediu înconjurător. Astfel, „întregul conținut intern al percepției lucrurilor și structura sa poartă amprenta faptului că aceste lucruri sunt obiectele activității individului” (Rubinstein, 1962, p. 113, citat de Zlate, 1999, p. 93). Geografia uzitează de trei filtre de percepție – fiziologice, psihologice și sociale (Drăguț, 2000, p. 76), care stau la baza formării imaginii pe care o comunitate și-o face despre spațiul în care trăiește;

- prin intermediul conceptului de atașament față de loc este explicată legătura instituită între om și loc, atașamentul reprezentând un proces psihologic prin care se crează sentimentul de apartenență, stabilitate, securitate (Fullilove, 1996, p. 1516), în timp ce locul reprezintă ceea ce suntem și unde ne formăm relațiile sociale cu ceilalți membri ai comunității din care facem parte (Low și Altman, 1992, p. 7);

- alte concepte utilizate pentru a explica relația om-mediu sunt preluate din concepția utilitaristă⁵, carteziană⁶ și democratică și umanistă⁷.

Metodologia urmată pe parcursul cercetării este mixtă. Au fost utilizate *principiile* spațialității, cauzalității, integrării, istorismului, dezvoltării durabile, avantajului comparativ, ecologic și sociologic. Dintre *metode* amintim metodele observației, interviului semi-structurat, anchetei sociologice, hărților mentale, triangulației, analizei, comparației, studiului de caz, G.I.S., reprezentării grafice, sintezei, regională și chorematică.

Sursele utilizate pentru realizarea cercetării au fost materiale cartografice, grafice și fotografice, publicații care au vizat regiunea Țării Dornelor și Bucovina, o serie de studii de specialitate și din domenii de cercetare conexe, date și informații oferite de instituțiile de specialitate, dar și adunate prin intermediul observației participative și a altor metode de cercetare.

⁵ Introdusă de Bentham în secolul al XVIII-lea.

⁶ Introdusă de Descartes în secolul al XVII-lea.

⁷ Inspirată de Rousseau în secolul al XVIII-lea.

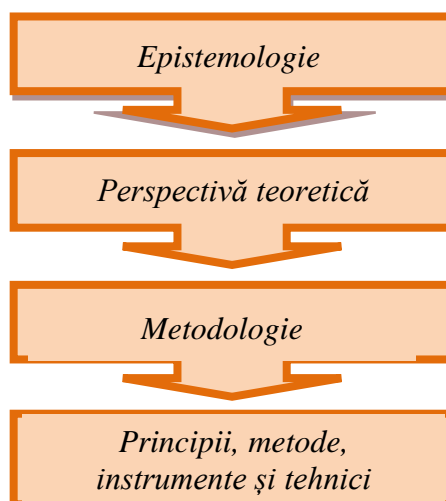

Figura 1: Demersul logic al unei cercetări
(Sursa: Crotty, 2005, p. 4, cu modificări)

CAPITOLUL 2. DELIMITAREA ȘI INDIVIDUALIZAREA ȚĂRII DORNELOR

În cadrul acestui capitol se urmărește identificarea și fixarea limitelor spațiale ale Țării Dornelor, utilizând cinci criterii.

Primul criteriu utilizat este cel **peisagistic** care urmărește limitele naturale ale regiunii. Procesul de delimitare a fost facilitat de dispunerea principalelor unități de relief sub formă de amfiteatru (versanții estici al munților Maramureșului și Bârgăului; întreaga grupă montană a munților Suhard și Giumalău; partea vestică a Obcinei Mestecăniș și a munților Bistriței; versantul nordic al munților Călimani; în centru fiind situată Depresiunea Dornelor, iar în partea sud-estică Depresiunea Drăgoiasa-Glod), de caracteristicile morfometrice ale reliefului și de orientarea centripetă a rețelei hidrografice și a celei de transport, care dirijează principalele fluxuri de materie, energie și informație. O influență covârșitoare asupra formării anumitor elemente de specificitate ale regiunii au avut-o și caracteristicile elementelor climatice, pedologice, faunistice și floristice, abordate și acestea la nivel sintetic în acest capitol.

Cel de-a doilea criteriu este cel **politico-administrativ** și **istoric**. Componenta administrativă a Țării Dornelor a variat de-a lungul perioadelor istorice. Până la ocuparea teritoriului de către Imperiul Habsburgic (1775) principala formă de organizare a Țării Dornelor era cea a „*uniunilor de obști sătești libere*” sau „*obștile confederale de ocoale*” (Bălan, 1960, p. 26-27) având ca unități administrativ-teritoriale Dorna pe Giumalău, Dorna, Dorna Candreni, Ciocănești, Iacobeni, Păltinișul și Șaru Dornei.

După anexarea de către Imperiul Habsburgic, teritoriul a fost scindat în două părți. *Partea bucovineană* a fost compusă din localitățile Vatra Dornei, Ciocănești, Cârlibaba, Iacobeni, Dorna Candrenilor, Poiana Stampei, Poiana Negrii, satul Șarul Bucovinei (componentă a actualei comune Șaru Dornei) și Coșna (a fost alipită Transilvaniei), iar localitățile rămase sub *administrație moldovenească* au fost Neagra Șarului, Șaru Dornei, Panaci, Păltiniș, Dorna Arini (Cernat, 2008, p. 67).

Începând cu anul 1918 organizarea administrativ-teritorială a Țării Dornelor se va modifica permanent. În *anul 1918* teritoriul este format din comunele Cârlibaba, Ciocănești, Coșna, Iacobeni, Poiana Stampei, Dorna Candrenilor, Neagra Șarului, Șaru Dornei, Dorna (Dorna Arini) și orașul Vatra Dornei. În anul 1925 prin Legea nr. 95 pentru

Unificarea Administrativă, teritoriul este reorganizat în comunele Ciocănești, Cârlibaba, Cârlibaba Nouă, Coșna, Dorna, Dorna Candrenilor, Iacobeni, Neagra Șarului, Păltiniș, Poiana Stampei, Șaru Dornei și orașul Vatra Dornei (Țăranu, 2002, p. 54), care fac parte din *plasa Dorna*.

Din anul 1929 Țara Dornelor (formată din comunele Ciocănești, Cârlibaba, Coșna, Dorna, Dorna Candrenilor, Iacobeni, Neagra Șarului, Păltiniș, Poiana Stampei, Șaru Dornei și orașul Vatra Dornei) face parte din județul Câmpulung, organizare care se menține până în anul 1950 când este adăugată comuna Crucea. În anul 1956 mai sunt adăugate încă două comune și anume Broșteni și Panaci.

În prezent Țara Dornelor este alcătuită din comunele Cârlibaba, Ciocănești, Coșna, Dorna Arini, Dorna Candrenilor, Iacobeni, Panaci, Poiana Stampei, Șaru Dornei și municipiul Vatra Dornei având rol de centru polarizator al sistemului teritorial, întregul ansamblu făcând parte din mezosistemul teritorial al județului Suceava și a macrosistemului teritorial al Regiunii de Dezvoltare Nord-Est.

Utilizarea **criteriul toponimic, antoponimic și oiconimic** în studiul Țării Dornelor vine să susțină caracterul de zonă de tranzit al regiunii, determinat de poziția la interferența a trei mari regiuni istorice (Transilvania, Bucovina și Moldova), la care se adaugă în anumite perioade istorice și prezența unor populații străine. Toate aceste caracteristici au determinat particularități ale graiului, portului popular, arhitecturii tradiționale, obiceiurilor, tradițiilor, îndeletnicirilor și credințelor locale.

Cele mai multe informații oferite de analiza toponimelor, antroponimelor și oiconimelor identificate au evidențiat vechimea și continuitatea comunității dornene în cadrul sistemului teritorial studiat, precum și legătura indisolubilă dintre om și mediul natural.

Pentru delimitarea regiunii utilizând **criteriul mental** am recurs la analiza a două componente. Una dintre acestea a fost *componenta cantitativă* în care pentru colectarea datelor s-a recurs la metoda anchetei sociologice, prin utilizarea chestionarului completat prin autoadministrare. Instrumentul de cercetare a fost construit pentru a surprinde trei aspecte importante: apartenența la spațiul dornean prin continuitatea locuirii în regiune (întrebările 1-5); limitele mentale și principalele caracteristici care îi deosebesc pe dorneni de populația regiunilor învecinate, și modul în care aceștia se identifică cu regiunea (întrebările 6-10); caracteristicile etnografice care contribuie la formarea identității comunității Țării Dornelor (întrebările 11-20).

Procedeu de eșantionare a fost cel multistadial și a vizat locuitorii de peste 18 ani ai regiunii. Eșantionul valid a fost format din 170 de respondenți cu vârste, medii de rezidență și niveluri de pregătire educațională diferite.

Componenta calitativă s-a bazat pe două metode de cercetare, cea a interviului semi-structurat (instrumentul de cercetare fiind ghidul de interviu, iar eșantionarea teoretică) și cea a hărților mentale (instrumentul de cercetare fiind harta mută). Cei 35 de subiecți au fost selectați dintre cei 170 de chestionați la pasul precedent, criteriile de selecție fiind complexitatea cu care au răspuns în cadrul chestionarelor și disponibilitatea de a participa la interviu și de a completa harta mentală.

În urma aplicării chestionarului 85,88% dintre respondenți au bifat unitățile administrative teritoriale Cârlibaba, Ciocănești, Coșna, Dorna Arini, Dorna Candrenilor, Iacobeni, Panaci, Poiana Stampei, Șaru Dornei, Vatra Dornei ca aparținând Țării Dornelor, unități care au fost identificate și de noi pe baza criteriilor peisagistic, istoric și politico-administrativ. În aceșali timp 77,14% dintre cei care au fost intervievați și au trasat limite pe harta mută au inclus aceleași unități administrative teritoriale.

Dintre cei care au inclus sau exclus și alte localități din Țara Dornelor, cei mai mulți aparțin grupei de vârstă 18-39 ani, cu o pregătire corespunzătoare nivelurilor de învățământ liceal și superior și care au rezidența preponderent în mediul urban. Alte cauze

care au influențat decizia respondenților au fost locul de naștere al acestora și al părinților lor; locul până la care se simt confortabil ca urmare a frecvenței de deplasare în alte localități și distanța la care acestea sunt poziționate față de locul de reședință; influența factorilor administrativi și media; gradul de atașament față de localitatea de domiciliu și față de localitățile cele mai apropiate.

Pentru a evidenția vectorii centripeti și principalele linii de forță ale sistemului teritorial dornean am utilizat **criteriul funcțional**. Metoda de cercetare a fost ancheta sociologică prin intermediul chestionarului care a urmărit identificarea apartenenței la spațiul dornean prin continuitatea locuirii în regiune (întrebările 1-3), a centrelor de atracție ale regiunii și a frecvenței cu care acestea sunt accesate (întrebările 4-11). Metodologia de aplicare și eșantionare este identică cu cea utilizată în cadrul componentei cantitative folosită pentru delimitarea spațiului mental.

În urma aplicării chestionarului a reieșit faptul că municipiul Vatra Dornei polarizează regiunea studiată din punct de vedere administrativ, economic, sanitar, educațional și juridic, devenind astfel centrul polarizator de rang I. Centrele de comună îndeplinesc rolul de centre polarizatoare de rang II, având o influență locală asupra celorlalte localități aparținătoare. Influență exterioară asupra sistemului teritorial al Țării Dornelor exercită orașele Suceava, Bistrița, Iași și într-o mai mică măsură Cluj-Napoca.

Principalele linii de forță urmăresc axa principală orientată vest-est, axa secundară orientată nord-sud și axele terțiare dispuse preponderent în partea sud-estică a regiunii.

CAPITOLUL 3. CADRUL NATURAL

Evoluția paleogeografică a Țării Dornelor este strâns legată de evoluția sistemului montan al Carpaților Orientali, fapt ce a determinat complexitatea petrografică, structurală și tectonică a regiunii. Toate aceste fenomene și procese geografice complexe au condus la formarea unor zăcăminte diversificate ale subsolului (zăcăminte hidrominerale, manganifere, de sulf, de turbă și de roci utile) cu însemnătate economică.

Din punct de vedere morfologic Țara Dornelor este formată din două depresiuni intramontane (Depresiunea Dornelor și Depresiunea Drăgoiasa-Glod) înconjurate de rama montană adiacentă (versantul estic al munților Maramureșului și cel al munților Bârgăului; întreaga grupă montană a munților Suhard și Giumalău; partea vestică a Obcinei Mestecăniș și a munților Bistriței; versantul nordic al munților Călimani), racordul dintre cele două fiind realizat de structuri piemontane și glacisuri. Legăturile cu regiunile învecinate se realizează prin intermediul celor patru pasuri care străjuiesc „țara”: Prislop (1413 m) la nord, Păltiniș (1327 m) la sud, Tihuța (1227 m) la vest, Mestecăniș (1100 m) la est, la care se adaugă defileul Bistriței de la Zugreni.

Caracteristicile morfometrice ale regiunii (altitudinea – 747-2100 m; densitatea fragmentării reliefului - 0,5 - 4,8 km/km²; adâncimea fragmentării reliefului - 20-520 m/km²; geodeclivitatea - 0-40°; expoziția versanților) influențează celelalte componente ale cadrului natural și principalele activități antropice ale comunității, rezultând o serie de specificități locale: topoclimate specifice, repartitia resurselor naturale, modul de utilizare a terenului și a resurselor, modul de organizare și amplasare a localităților în cadrul teritoriului.

Dintre factorii de favorabilitate ai reliefului îi amintim pe cei de susținere și suport ai activităților antropice; de apărare și adăpost; de limită și barieră; de sursă; de tranzit; turistici și peisagistici; iar dintre factorii de restrictivitate menționăm riscurile geomorfologice (alunecările de teren, procesele de ravenație, torențialitate, curgeri de noroi etc.) și poluarea solului.

Din punct de vedere **climatic** sistemul teritorial dornean⁸ se încadrează în zona climatului temperat continental de tranziție, în ținutul climatic al munților și în subținutul climatic al Carpaților Orientali (Bogdan, 1983 b, p. 280). Particularitățile climatice pot fi observate și din prezența topoclimatelor existente în cadrul teritoriului (de depresiune, de versanți, de culme și creste alpine, bătcilor, culoarelor de vale, defileelor etc.).

Factorii de favorabilitate ai componentei climatice a Țării Dornelor se manifestă prin funcția de adăpost, funcția turistică (care a determinat dezvoltarea domeniului schiabil și climatoterapeutic) și funcția etnografică (reprezentată de portul popular). Factorii de restrictivitate sunt reprezentați de riscurile climatice naturale (ploi torențiale, vânturi tari și vijelii; îngheț și brumă; chiciură și polei; lapoviță și oraje; inversiuni de temperatură; avalanșe etc.) și cele antropice (poluarea aerului și poluarea fonică).

Resursele hidrice reprezentate de apele freatice, cele de adâncime, izvoarele minerale și rețeaua hidrografică de suprafață au jucat din cele mai vechi timpuri un rol important în organizarea și amenajarea sistemului teritorial studiat. Rolul apei și relația instituită între dornean și aceasta este evidențiată de prezența unor apelative încetățenite (vinu pământului, vatra zânelor, apă acră etc. - Țăranu, 1999, p. 17-18), precum și de multiplele semnificații pe care acest termen le deține (biblice, ritualice, tămăduitoare, mitologice etc. Kernbach, 2004, p. 37).

Prezența numeroaselor zăcăminte hidrominerale (Coșna, Dorna Candrenilor, Izvorul de Est, Păltiniș, Poiana Negrii, Șarul Dornei, etc.) și varietate chimică a acestora (carbogazoase, arsenicale, sulfuroase, feruginoase est.) a determinat dezvoltarea unor activități tradiționale care se mențin și în prezent, legate de sectorul balneoclimateric și de sectorul de îmbuteliere a apelor minerale.

Caracterul convergent al rețelei hidrografice de suprafață reprezentate de cele patru bazine hidrografice (Bistrița Aurie, Bistrița, Dorna, Neagra) tributare bazinului Bistriței și a cursurilor de apă Sărata și Vișinearca care se varsă pe teritoriul Ucrainei, precum și caracteristicile acestora⁹ fac din Țara Dornelor o regiune cu un potențial hidrografic ridicat și cu posibilitatea de valorificare internă a acestei resurse. Dintre instalațiile hidraulice și activitățile economice dezvoltate pe baza forței hidraulice a apei în cadrul sistemului teritorial dornean amintim: activitățile de plutărit, jogărit, ștezărit, morărit, pescuit etc.

Ca și în cazul celorlalte componente ale cadrului natural și resursa hidrică a îndeplinit atât funcții de favorabilitate cât și de restrictivitate. Dintre funcțiile de favorabilitate amintim rolul coordonator al rețelei de suprafață în stabilirea și concentrarea populației și a principalelor axe de comunicație; dezvoltarea unor activități economice tradiționale; resursă de hrană; funcție turistică și peisagistică etc. Dintre factorii de restrictivitate menționăm riscurile hidrologice reprezentate îndeosebi de viituri și inundații

⁸ Datorită caracteristicilor principalelor elemente și fenomene climatice (temperatura medie anuală - 0,4 - 5°C; presiunea atmosferică medie de 23 mb/100 m; umezeala relativă a aerului de 82% în zona depresionară și peste 90% în zona montană; precipitațiile medii anuale cuprinse între 650 -1200 mm; calmul atmosferic cuprins între 50 - 60%; viteza medie anuală a vântului de 2,2 m/s în zona depresionară și peste 8 m/s în zona montană; numărul mediu al zilelor de iarnă [$T_{\max} \leq 0^{\circ}\text{C}$] de 60 zile/an în zonele joase și peste 100 zile/an la altitudini de peste 2000 m; numărul mediu al zilelor cu îngheț [$T_{\min} \leq 0^{\circ}\text{C}$] cuprins între 160-180 zile/an în zonele joase și peste 220 zile/an în cele înalte; numărul mediu al zilelor geroase în care temperaturile coboară sub -10°C este de 40-60 zile/an în zonele joase și peste 70 zile/an în zonele înalte; numărul mediu de zile de vară [$T_{\max} \geq 25^{\circ}\text{C}$] este de 15-30 zile/an în zonele joase și 10-15 zile/an în cele înalte; frecvența medie anuală a inversiunilor de temperatură este de 107 zile/an; numărul mediu anual de zile cu precipitații lichide este de 70-80 zile/an; numărul mediu anual de zile cu precipitații solide este de 58 zile/an în zonele joase și peste 220 zile/an în zonele înalte; stratul de zăpadă se menține la sol în medie 105 zile/an; numărul mediu de zile cu soare este de 300 zile/an în zona joasă și 200 zile/an în zona înaltă etc.).

⁹ 90% din cursurile de apă își au obârșia în regiune; densitatea medie a rețelei hidrografice este de 1,34 km/km²; regimul de alimentare superficială pluvio-nivală – 40-60% și alimentare subterană 10-35%; debitele medii lichide la cele șase posturi cuprinse între 4,2 – 24,8 m³/s etc.

și activitățile antropice poluatoare (exploatațiile miniere, societăți comerciale poluatoare, deversarea resturilor menajere casnice și industriale etc.).

Complexitatea și varietatea **resurselor faunistice** și **floristice** ale Țării Dornelor la care se adaugă și alte elemente ale cadrului natural au dus la înființarea unor **arii naturale protejate** de interes național (parcuri naționale, rezervații naturale și științifice etc.) și internațional (care aparțin rețelei Natura 2000 și rețelei Ramsar). De cele mai multe ori limitele acestora se suprapun, fiind încadrate simultan în mai multe tipuri de areale protejate. Dintre arealele protejate întâlnite în cadrul Țării Dornelor amintim: Parcul Național Călimani, Rezervația geologică Piatra Țibăului, Rezervația forestieră Codrul Secular Giupalău, Rezervația complexă Cheile Zugrenilor, Rezervația botanică Tinovul Șaru Dornei, Rezervația geologică Doisprezece Apostoli, Rezervația botanică Tinovul Mare - Poiana Stampei, Rezervația științifică Jnepeniș cu pinus cembra, Tinovul Găina – Lucina, Bistrița Aurie, Rarău – Giupalău, Tinovul Mare - Poiana Stampei etc.

În ceea ce privește distribuția și potențialul **solurilor**, pe teritoriul sistemului regional dornean au fost identificate mai multe tipuri de soluri corespunzătoare la nouă clase cu grade diferite de fertilitate, care au influențat practicile agricole și modul de valorificare a terenurilor. Ponderea cea mai mare a terenurilor este ocupată de clasa Cambisolurilor (49,31%) și a Spodisolurilor (31,26%), a căror soluri se încadrează în categoria celor cu fertilitate redusă care se pretează vegetației pădurilor de amestec și conifere și a arealelor de pășuni și fânețe. Acestea sunt urmate ca pondere de cele ale Andosolurilor (7,02%), Protisolurilor (6,5%), Cernisolurilor (2,1%), Luvisolurilor (2,06%), Hidrosolurilor (1,33%), Salsodisolurilor (0,38%) și Umbrisolurilor (0,04%).

În funcție de repartiția, cantitatea și calitatea lor, **resursele biopedogeografice** au îndeplinit atât roluri de favorabilitate cât și de restrictivitate în dezvoltarea regiunii studiate. Dintre funcțiile de favorabilitate amintim: cea de adăpost, de hrană, economică, turistică, peisagistică și științifică; iar dintre cele de restrictivitate s-au remarcat densitatea și răspândirea pădurii, fertilitatea slabă și medie a solurilor, poluarea solului, scoaterea unor suprafețe de teren din circuitul silvic și degradarea acestora, defrișările, distrugerea și dispariția unor specii floristice și faunistice prin exploatarea irațională ale terenurilor și prin vânatul excesiv.

CAPITOLUL 4. COMPONENTA UMANĂ ȘI AȘEZĂRILE

Resursa umană reprezintă una dintre cele mai importante și dinamice componente ale sistemului teritorial dornean, oferind informații concrete despre evoluția sistemului într-o anumită perioadă de timp și despre viitoarele direcții de evoluție.

Evoluția numerică a populației Țării Dornelor în intervalul 1910-2011 a înregistrat atât perioade de descreștere cât și de creștere demografică determinate de o serie de cauze de ordin politic, administrativ, economic etc. Numărul maxim al populației s-a înregistrat în anul 1992, atingând valoarea de 50814 locuitori, în timp ce în prezent numărul acesteia este de 37894 locuitori.

În urma analizei unor indicatori socio-demografici (tabel 1) s-a observat un trend general descrescător al valorilor pentru intervalul 2004-2012, comparativ cu intervalul 1995-2003, excepție făcând câțiva dintre indicatori.

Tabel 1: Valorile indicatorilor socio-demografici analizați pentru intervalul 1995-2012 (prelucrare după date Institutul Național de Statistică – seriile Tempo online)

Nr. Crt.	Denumire indicator	Valori	
		1995-2003	2004-2012
1.	Rata medie de creștere demografică	-0,04%	-0,17%
2.	Rata medie a natalității	10,64‰	8,74‰
3.	Rata medie de fertilitate generală	41,21‰	32,31‰
4.	Rata medie a mortalității	11,93‰	12,11‰
5.	Rata medie a mortalității infantile	20,70‰	16,29‰
6.	Rata medie a bilanțului demografic natural	-1,17‰	-3,37‰
7.	Rata medie de creștere demografică naturală	-1,17‰	-3,35‰
8.	Rata medie de imigrație*	0,30‰	0,42‰
9.	Rata medie de emigrație*	0,40‰	0,52‰
10.	Rata medie a bilanțului migrator*	-0,10‰	-0,09‰
11.	Rata medie de creștere migrațională*	-0,16‰	-0,26‰
12.	Rata medie a bilanțului demografic general*	-1,46‰	-2,43‰
13.	Rata medie de îmbătrânire demografică	69,13‰	91,44‰
14.	Rata medie de dependență demografică	799‰	692‰

* Notă: valorile sunt calculate pentru intervalele 1995-2001 și 2002-2009

În ceea ce privește analiza structurii populației pe sexe, pentru intervalul 1995-2012 cele mai ridicate ponderi sunt ocupate de cele ale populației feminine, fapt evidențiat și de rata medie a indicelui de femininitate (103,80%). Structura populației pe grupe de vârstă indică trendul evolutiv descendent al celor trei grupe de vârstă, grupa populației adulte (15-59 ani) ocupând pentru intervalul 1995-2012 cea mai mare pondere (63,37%), urmată de grupa vârstnicilor (peste 60 ani) (19,03%) și de cea a tinerilor (0-14 ani) (17,60%).

În ciuda parcusului istoric avut (fiind timp de 143 de ani sub ocupația Imperiului Habsburgic și ulterior a celui Austro-Ungar) și a influențelor aduse de către populațiile conlocuitoare, Țara Dornelor înregistrează omogenitate din punct de vedere etnic, confesional și lingvistic (în anul 2011 96,68% din populație este reprezentată de români, 92,16% este de rit ortodox și 97,76% din populație este vorbitoare de limba română).

Structura populației după starea civilă la nivelul anului 2011 evidențiază faptul că cea mai mare pondere este ocupată de populația căsătorită (48,10%) fapt ce indică rolul jucat de familie și individ în cadrul societății dornene precum și faptul că este menținut un stil de viață tradițional.

În ceea ce privește structura profesională a populației studiată pentru anii 2002 și 2011 este observată o îmbunătățire a valorilor indicatorilor analizați. Astfel, rata de activitate a populației a crescut de la 45,21% în anul 2002 la 48,13% în anul 2011, în timp ce rata șomajului a scăzut de la 13,62% (2002) la 8,41% (2011). Ponderea populației ocupate din totalul populației active a crescut de la 86,38% în anul 2002 la 91,59% în anul 2011.

Conform celor prezentate mai sus apare evident faptul că populația Țării Dornelor este afectată de procesul de îmbătrânire, dar care în momentul de față nu atinge cote alarmante, plasând regiunea în categoria celor cu o evoluție relativ echilibrată. Analiza structurii socio-economice a evidențiat de asemenea caracterul echilibrat al regiunii, dar cu apariția a două tipuri de areale: areale dinamice formate din comunele cu un grad ridicat de atractivitate și areale aflate într-un stadiu de reconversie a activităților economice, acestea având un grad mai redus de atractivitate.

Distribuția teritorială a **așezărilor** Țării Dornelor a fost condiționată de factorii fizico-geografici, magico-religioși, politico-administrativi și socio-economici, formarea și dezvoltarea acestora fiind bazată pe necesitățile locuitorilor.

Densitatea medie a așezărilor este de 3 așezări/100 km², valoare aflată sub media națională de 5,5 așezări/100 km² (Nicoară, 1999, p. 138), iar din punct de vedere al mărimii acestora ponderea cea mai mare (54,55%) este ocupată de așezările rurale mici cu o populație cuprinsă între 100-500 de locuitori.

Tipologia așezărilor și fizionomia habitatională a vetrelor de așezări din Țara Dornelor sunt complexe și variate. Astfel, din punct de vedere al fizionomiei, așezările sunt de formă regulată (Cârlibaba, Iacobeni, Sunători, Vatra Dornei etc.) și de formă neregulată (Ciocănești, Șaru Dornei, Sărișor etc.). În ceea ce privește textura sunt întâlnite așezări cu textură liniară (Valea Stânei, Gura Haitii, Botoș etc.), textură tentaculară (Ciocănești, Dorna Arini, Panaci etc.) și cu textură complexă, specifică municipiului Vatra Dornei care prin aglutinarea unor localități (Argestru, Roșu și Todireni) integrează caracteristici ale mai multor tipuri de texture. Urmărind criteriul structurii întâlnim așezările de tip adunat (Cârlibaba, Iacobeni, Vatra Dornei etc.), risipit (Poiana Negrii, Sărișoru Mare, Cătrinari etc.) și răsfirat (Valea Bancului, Argestru, Neagra Șarului etc.).

În ceea ce privește **calitatea vieții** locuitorilor (surprinsă prin analiza unor indicatori care vizau alimentarea cu apă potabilă și canalizare, alimentarea cu energie electrică, alimentarea cu energie termică, gradul de racordare la infrastructura de telecomunicații, infrastructura educațională, infrastructura de sănătate etc.) se evidențiază nivelul peste media națională. Singurele disfuncționalități identificate țin de faptul că nu toate locuințele sunt racordate la sistemele infrastructurii tehnice, situație care va fi remediată în timp de către autoritățile locale.

CAPITOLUL 5. COMPONENTA ECONOMICĂ A ȚĂRII DORNELOR

Trecerea la economia de piață (după anul 1990) a determinat mutații în cadrul regiunii prin dispariția unor ramuri economice importante (precum cea a mineritului) sau restrângerea activității altora (exploatarea turbei, a zăcămintelor hidrominerale destinate sectorului balnear, a confecționării pieselor vestimentare din piele – tăcărăriile etc.), în același timp făcându-și loc alte activități aducătoare de profit (telecomunicațiile, activități financiare, imobiliare etc.).

În Țara Dornelor la nivelul anului 2012 își desfășoară activitatea un număr de 1203 firme care angrenează un total de 4826 de salariați. Dintre acestea un număr de 705 firme sunt specifice sectorului serviciilor deservit de 2129 de salariați, urmat de 355 firme din sectorul secundar cu 2472 salariați și de sectorul primar reprezentat de 143 de firme care angrenează 225 de salariați.

Această situație demonstrează că o mare parte a populației este încă fidelă vechilor ocupații tradiționale cum sunt cele din domeniul prelucrării lemnului și industriei alimentare (cu precădere cea a fabricării produselor lactate și de panificație), aceste subramuri fiind cele care dețin o pondere importantă în cadrul sectorului economic regional. Pe de altă parte și ponderea ridicată a personalului angrenat în sectorul terțiar de activitate este justificată prin dezvoltarea subsectorului comerțului.

Din punct de vedere al repartiției terenurilor este evidențiată ponderea ridicată a suprafeței ocupate de păduri (71,13%), valoare situată peste cea județeană (53,23%), urmată de categoria pășunilor și fânețelor (25,22%) și a altor categorii de terenuri (3,65%).

Această repartitie explică și lunga tradiție a comunității dornene privind exploatarea și prelucrarea lemnului și creșterea animalelor.

Privind presiunea antropică asupra terenurilor regiunii, analiza indicatorilor specifici (densitatea agricolă, densitatea fiziologică, densitatea ecologică) a evidențiat faptul că la nivelul Țării Dornelor nu este exercitată o presiune antropică puternică asupra teritoriului și resurselor acestuia (excepție făcând valorile densității agricole), situație ce poate fi privită ca un lucru pozitiv din punct de vedere a conservării durabile a teritoriului, dar și ca aspect negativ datorită scăderii numărului populației.

Caracteristicile cadrului natural al regiunii au impus condiții restrictive pentru dezvoltarea **culturii plantelor**, acest subsector economic fiind destinat subzistenței. **Creșterea animalelor** reprezintă principala ocupație din sectorul agricol a populației. În ceea ce privește numărul total al exploatațiilor agricole cu efective de animale pe specii, cele specializate pe creșterea bovinelor domină sistemul regional dornean. La nivel regional se observă o preferință față de exploatațiile agricole fără personalitate juridică¹⁰, în detrimentul celor cu personalitate juridică¹¹. Predomină exploatațiile mici, eurofermele¹² (peste 40 de capete) aflându-se în număr redus.

Ponderea ridicată a bovinelor în cadrul structurii șeptelului explică și specializarea regiunii pentru produsele lactate, creându-și din acestea un brand (LaDorna) recunoscut atât la nivel național cât și internațional.

Un alt brand al regiunii studiate este cel al *agriculturii ecologice* fapt susținut de ponderile ridicate, peste valorile județene (1,31% respectiv 0,48%) a suprafețelor agricole certificate ecologic (9,55%) și a celor aflate în conversie¹³ (3,17%) din totalul suprafețelor agricole utilizate¹⁴. În urma analizei a fost observată o suprapunere între comunele cu cele mai mari suprafețe certificate ecologic sau aflate în conversie și cele care au și cel mai mare număr de exploatații agricole cu efective de animale crescute ecologic.

Sectorul agricol este susținut îndeosebi de persoane între 55-65 ani și peste, care își bazează practicile agricole doar pe experiența practică transmisă din generație în generație. În ceea ce privește activitatea agricolă (cultura plantelor și creșterea animalelor) la nivelul Țării Dornelor sunt evidențiate trei tipuri de areale și anume: cele orientate spre dezvoltarea acestui sector reprezentate de comunele Dorna Candrenilor, Dorna Arini, Panaci și Șaru Dornei; cele orientate spre alte activități economice, unde activitățile

¹⁰ Reprezentate de exploatațiile individuale, persoane fizice/întreprinderi individuale sau familiale.

¹¹ Reprezentate de societăți comerciale cu capital majoritar privat, instituții/stațiuni de cercetare, unități școlare cu profil agricol sau alte tipuri.

¹² Au fost înființate prin proiectul SAPARD prin intermediul programelor Fermierul, Leader sau Europa 2000, conform conform discuțiilor cu autoritățile locale.

¹³ Conform Ordonanței de Urgență nr. 34/2000 și a Hotărârii de Guvern nr. 917/2001 suprafețele aflate în conversie sunt acelea care trec de la statutul de convențional la cel ecologic având în vedere realizarea unui agrosistem viabil și durabil. Acest proces este realizat în conformitate cu standardele ecologice naționale și internaționale într-o anumită perioadă de timp după cum urmează:

- 2 ani pentru culturile de câmp anuale;
- 3 ani pentru culturile perene și plantații;
- 2 ani pentru pajiști și culturi furajere;
- 12 luni pentru vite pentru carne;
- 6 luni pentru rumegătoare mici și porc;
- 12 săptămâni pentru animale de lapte;
- 10 săptămâni pentru păsări pentru producția de ou sau carne, cumpărate la vârsta de 3 zile;
- 1 an pentru albine, dacă familia a fost cumpărată din stupine convenționale.

¹⁴ Conform INS „suprafața agricolă utilizată reprezintă suprafața totală de teren agricol utilizat de o unitate ce desfășoară activități agricole, suprafața ce poate fi amplasată atât în localitatea de reședință a exploatației agricole, cât și în alte localități”.

agricole dețin cele mai reduse valori (comunele Cârlibaba, Ciocănești, Iacobeni) și cele cu profil mixt, reprezentate de comunele Coșna, Poiana Stampei și municipiul Vatra Dornei.

Sectorul secundar de activitate este dominat de industria prelucrătoare (87,42%), urmată de cea a construcțiilor (10,52%), producției și distribuției (apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare) (1,17%) și cea extractivă (0,89%).

La rândul ei, industria prelucrătoare este reprezentată de industria alimentară (41,18%), a prelucrării lemnului sub diferite forme (38,36%) și a fabricării băuturilor (16,84%).

O activitate tradițională cu renume în cadrul regiunii a fost cea a industriei extractive care după anul 1990 a pierdut teren. În prezent această activitate este regăsită în trei localități (Ciocănești, Poiana Stampei și Vatra Dornei), prin intermediul exploatării pietrei.

În ceea ce privește **sectorul serviciilor** cea mai mare pondere a salariaților este angrenată în subsectorul comerțului (48,14%), urmat de cel al hotelurilor și al restaurantelor (19,63%), cel destinat aspectelor sociale (15,97%), al transporturilor și depozitării (8,60%) ș.a.

Variatatea și specificitate resurselor naturale și antropice ale sistemului teritorial dorean au stat la baza organizării și amenajării **turistice** a regiunii. Acestea li se adaugă dispunerea principalelor axe de comunicație care dirijează fluxurile și circulația turistică, starea fizică a structurilor de primire și calitatea serviciilor oferite.

Resursele turistice naturale au contribuit prin unicitatea lor la crearea unui peisaj eterogen, care atrage mereu un flux constant de turiști. Utilizarea acestora împreună a condus la dezvoltarea turismului balneoclimateric, al sporturilor de iarnă, turismul piscicol, de agrement, al sporturilor extreme (raftingul și canotajul), turismului de agrement, științific etc. Resursele hidrominerale sunt utilizate și pentru îmbutelierea apelor, acest sector economic fiind unul dezvoltat în cadrul Țării Dornelor și reprezentat de mari branduri (Dorna, Bucovina, Poiana Negrii, Aqua Carpatica).

În ceea ce privește *resursele turistice antropice*, acestea se regăsesc în regiune sub forme variate, de la mici obiecte artizanale realizate în gospodăriile dornenilor (ouăle încondeiate și împistrițate, vase de lemn, polonice, cruci etc.) la diferite edificii cu însemnătate locală sau națională (Cazinoul Băilor, Casa Gavril Candrea, Gospodăria Ion Ivan etc.). Acestea li se adaugă și resursele turistice imateriale, care fac parte din zestrea etnografică a regiunii. Aceasta cuprinde tradiții, obiceiuri, port popular, arhitectură populară, activități tradiționale, festivaluri etc. perpetuate și menținute de-a lungul timpului, elemente ce dau o notă aparte întregii regiuni.

Pentru a evalua *potențialul și atractivitatea turistică* a Țării Dornelor am aplicat metodologia prezentată de Ciangă, Dezsi și Rotar în lucrarea „Aspecte privind estimarea valorii potențialului turistic și a bazei materiale din regiunea de Nord-Vest a României” (2002, p. 81-90). În urma analizei au fost identificate trei categorii ale unităților administrativ-teritoriale după cum urmează:

- cele cu un *potențial turistic foarte ridicat* (peste 50 puncte) reprezentate de municipiul Vatra Dornei care a înregistrat un punctaj de 56,5 din totalul de 150 puncte, valoare obținută datorită îndeosebi potențialului turistic natural foarte ridicat secundat de potențialul turistic antropic mediu, cele două componente fiind susținute de o infrastructura turistică complexă pusă la dispoziția turiștilor;

- cele cu un *potențial turistic ridicat* (31-50 puncte) cuprind comunele Poiana Stampei (42,5 puncte), Dorna Candrenilor (41 puncte), Dorna Arini (38 puncte), Șaru Dornei (36,5 puncte), Coșna (35,5 puncte), Iacobeni (32,5 puncte), Cârlibaba (32 puncte) și Panaci (31,5 puncte), ale căror valori se datorează în primul rând potențialului turistic natural, urmat de infrastructura turistică existentă. Multe dintre acestea nu au elemente care să fie încadrate la categoria de potențial turistic antropic;

- cele cu un *potențial turistic mediu* (16-30 puncte) sunt reprezentate de comuna Ciocănești cu un punctaj însumat de 30 puncte. Și în acest caz componenta naturală este cea mai reprezentativă, secondată de cea a infrastructurii turistice, cea antropică lipsind.

Pe lângă resursele naturale și antropice existente, Țara Dornelor deține și o importantă infrastructură turistică reprezentată de structurile de primire turistică pentru diferite categorii de turiști, o bază materială pentru cure și agrement, o infrastructură de transport care facilitează accesul în diferite puncte cheie ale regiunii, precum și un sector al alimentației publice variat. Toate aceste elemente coroborate influențează cererea turistică și specificitățile circulației turistice dornene, fiind evidențiate prin acestea și tipurile de turism practicate.

Analiza indicatorilor de specialitate a evidențiat faptul că în intervalul 1990-2012 s-a înregistrat o triplare a numărului *structurilor de primire* și a *capacității de cazare* concomitent cu o evoluție ascendentă a numărului de sosiri și înoptări.

Dintre tipurile de turism practicate în Țara Dornelor amintim: *turismul de recreere*, *turismul curativ*, *turismul cultural* și cel de *polivalent*.

Turismul montan este stimulat de resursele naturale și valoarea peisagistică a regiunii. Turiștilor le este oferită posibilitatea practicării drumețiilor montane, a turismului piscicol, cinegetic și a altor activități precum nordic walking, alpinism, rafting, tiroliană, cățărarea pe gheață, zborul cu parapanta, cicloturismul, mountainbike, observația faunei etc.

CAPITOLUL 6. SISTEMUL CULTURAL DORNEAN INDIVIDUALIZAT PRIN ETNOGRAFIE

Individualizarea particularităților sistemului cultural dornean s-a realizat de-a lungul timpului prin imbricarea componentelor de ordin spiritual și a celor de ordin material, aspecte ce pot fi observate în comportamentul locuitorilor, în arhitectura caselor, port, cutume, ocupații etc. Astfel, pe un teritoriu atât de restâns (1605 km²) s-au individualizat patru subzone etnografice suprapuse celor patru bazine hidrografice ale regiunii:

- prima subzonă aparține bazinului Bistriței Aurii și cuprinde comunele Cârlibaba, Ciocănești și Iacobeni;
- a doua subzonă se suprapune bazinului Dornelor și cuprinde comunele Poiana Stampei, Coșna, Dorna Candrenilor și municipiul Vatra Dornei;
- a treia subzonă aparține bazinului Bistriței și se suprapune comunei Dorna Arini;
- a patra subzonă aparține bazinului Neagra și cuprinde comunele Șaru Dornei și Panaci.

Valorile cultural-materiale ale sistemului studiat sunt reprezentate de arhitectura tradițională, portul popular și activitățile tradiționale.

Arhitectura tradițională se află în concordanță cu specificul natural al regiunii utilizând preponderent materiale provenite din resursele locale, liniile construcțiilor fiind simple, iar motivele utilizate încărcate de semnificații cu tente sacre și mistice. Specific regiunii sunt gospodăriile cu curți deschise, dar și cele închise și cu ocoale întărite. Planul caselor este dreptunghiular, acestea fiind construite la nivelul pământului pe lespezi de piatră, butuci sau pe tălpi de lemn, fiind ridicate pe un singur nivel (2 – 2,20 m) și podite cu lemn (Bănățeanu, 1975, p. 72). Casele cu semietaj sau cu mai multe niveluri (ex. casa cu semietaj și balcon deschis înfundat și încadrat în scândură traforată; casa cu semietaj și balcon pe mijloc, închis cu verandă; casa cu mai multe etaje etc.) au fost construite îndeosebi după cel de-al doilea război mondial.

În cadrul regiunii poate fi observat un element arhitectural unic în țară specific *comunei muzeu Ciocănești*, unde casele sunt decorate pe fațadă cu motive tradiționale.

O atenție deosebită în ceea ce privește arhitectura tradițională a fost acordată și elementelor de factură religioasă (biserici de lemn, arhitectura din interiorul bisericilor, troițele și monumentele funerare), fântânilor, izvoarelor amenajate și instalațiilor tehnice.

Cel de-al doilea element reprezentativ al regiunii este *portul tradițional* care păstrează și în prezent intacte elemente ale portului dacic și iliric¹⁵. Pe lângă piesele vestimentare amintite, costumul popular dornean mai păstrează și o serie de modele arhaice ale cusăturilor, țesăturilor și broderiilor pline de semnificație și cu aceeași cromatică.

Dintre elementele de specificitate portului tradițional dornean amintim: brâul cu mărgele, căciula de astrahan, ȋtarii, catrința unde primează roșul închis (roșu de Panaci), cămașa de marchizet, brâul de lână etc.

Activitățile economice tradiționale sunt reprezentate de:

- meșteșuguri specializate în prelucrarea produselor alimentare (prelucrarea: cerealelor, produselor lactate, a cărnii și grăsimilor; a produselor din fructe, legume, plante, miere);

- meșteșuguri specializate în prelucrarea lemnului (lucrul la pădure; tâmplăria; dulgheritul; drănițaritul; realizarea instrumentelor muzicale, a obiectelor de decor);

- meșteșuguri specializate în prelucrarea fierului (producerea potcoavelor);

- meșteșuguri specializate în prelucrarea pielilor și a blănurilor (tăbăcăritul, cizmăritul, opincăritul, cojocăritul și prelucratură blănurilor);

- meșteșuguri specializate în prelucrarea țesăturilor (torsul și țesutul, vopsitul vegetal, croitul, cusutul și broderiile);

- meșteșugul de împistriere/încondeiere a ouălor;

- meșteșugul picturii pe sticlă, lemn și al picturii murale bisericesti.

Dintre ocupațiile tradiționale specifice regiunii dar care nu se mai practică în prezent amintim: plutăritul, mineritul, bozăritul, cărbunăritul etc.

Valorile cultural-spirituale care au influențat comportamentul și modul de viață al locuitorilor Țării Dornelor și care s-au înrădăcinat în felul lor de a fi sunt transpuse în credință, mitologie, tradiții și obiceiuri.

Dintre tradițiile și obiceiurile care încă se mai păstrează în cadrul sistemului teritorial dornean amintim:

- tradiții și obiceiuri specifice *cicului vieții* (ciclul nașterii - ritualul scăldătorii încărcat de incantații magice, simboluri (puterea culorii roșii, a culorii albe; ramura de brad etc.) crezuri, cântece etc.; ciclul nunții - ridicarea vămilor în calea mirelui prin postarea brazilor în curmezișul drumului; ofranda oferită de mire miresei în bradul de nuntă; jocul și zicerea găinii etc.; ciclul morții - fereastra deschisă, lumina lumânării, bradul identificat cu arborele cosmic, bocetele de jale, buciumașii, fluierașii, boca etc.);

- tradiții și obiceiuri *calendaristice populare* (de primăvară - sărbătoarea Mărțișorului, zilele Babelor; spălatul clopotului cu apă etc.; de vară - Sânzienele; Nedeile au fost asociate unor sărbători religioase mari precum Sănpetru - 29 Iunie; Sfinții Apostoli - 30 Iunie; Sântămărie Mare - 15 august etc., precum și unor tradiții pastorale Sântilie - 20 Iulie etc.; de toamnă - sărbătoarea Lucinului, Filipii de Toamnă, Sântandrei etc.; de iarnă - Moș Nicolae, șezătorilor, ignatul, dansurilor tradiționale de Anul Nou);

¹⁵ Portul iliric diferă de cel dacic în cazul costumului femeiesc prin elementele brodate pe cămașă, țesute pe fotă, prin manșeta cămășii, un element de mare specificitate fiind prezența betei și motivul rombului (Florescu, 1969, p. 284).

- *creațiile folclorice* reprezentate de balade, doine, strigături, bocete, cântece (de joc, de jale, de haiducie, satirice, de leagăn etc.) și legende (Legenda lui Dragoș, Legenda Dornelor, etc.). Multe dintre acestea sunt incluse în cadrul jocurilor populare specifice regiunii (Hora Mare, Sârba, Bătuta, Țărăneasca, Ursăreasca, Coșnecuța, Bătrâneasca, Coasa, Arcanul, Trilișeștiul, Ciobănașul, Cărășerul) și transmise mai departe tinerelor generații prin intermediul ansamblurilor folclorice locale („Ansamblul Folcloric Coșnecuța”, „Grupul vocal Flori de pe Dorna”, „Cântece și dansuri”, „Ansamblul Folcloric Bistrița Aurie”, „Ansamblul Folcloric Bujor de munte”, „Ansamblul Folcloric Cetina Călimanilor” etc.).

Cea mai mare parte a tradițiilor și obiceiurilor ce țin de principalele activități tradiționale desfășurate de către comunitatea Țării Dornelor se află sub influența *practicilor magico-religioase* și a *superstițiilor*. Dintre superstițiile populare identificate în cursul cercetării de teren evidențiem: strigoi, ielele, sânca, farmecele etc.

CONCLUZII

Metoda chorematică a evidențiat faptul că fluxurile naturale ale Țării Dornelor sunt orientate dinspre rama montană spre zona depresionară, orientare determinată de dispunerea sub formă de amfiteatru a principalelor forme de relief, care la rândul lor dirijează și orientarea rețelei hidrografice. Și fluxurile antropice converg tot înspre zona depresionară, situație determinată de dispunerea axelor de comunicație care urmăresc caracterul convergent al rețelei hidrografice.

În ceea ce privește centrele de polarizare ale sistemului teritorial acestea sunt reprezentate în primul rând de municipiul Vatra Dornei care este centrul polarizator principal, urmat de centrele de rang II reprezentate de cele nouă centre de comună care au în subordine restul localităților. Astfel, este evidențiat modelul aureolar propus de Brunet în lucrarea sa „La composition des modèles dans l'analyse spatiale” (1980, p. 258).

Principala axă de dezvoltare este orientată vest-est, poziționată de-a lungul râului Dorna și o parte a râului Bistrița Aurie, urmărind de asemenea și principalele axe de transport rutier și feroviar, realizând legătura dintre cele trei mari regiuni istorice Transilvania, Bucovina și Moldova.

Fluxurile continue de materie, energie și informație care tranzitează axa, au favorizat dezvoltarea socio-economică a principalelor localități situate de-a lungul ei – Vatra Dornei (rang I), Poiana Stampei, Dorna Candrenilor și Iacobeni (rang II). În localitățile Vatra Dornei și Dorna Candrenilor sunt concentrate activități specifice sectorului terțiar de activitate, indicatorii calității vieții înregistrează de asemenea valori ridicate, ceea ce face ca arealul amintit să fie unul de tropism pozitiv cu tendințe de continuă dezvoltare, în timp ce arealul din proximitatea unității Poiana Stampei este unul de echilibru. Această situație poate fi explicată prin predominarea sectorului secundar de activitate, urmat de cel terțiar, precum și prin reducerea ariei de influență a centrului polarizator principal al regiunii.

Spre nord se desprinde axa secundară care face legătura prin pasul Prislop cu județul Maramureș. Această axă urmărește cursul râului Bistrița Aurie de-a lungul căruia se desfășoară și drumul național 18. Arealul atribuit axei (unitățile Cărlibaba și Ciocănești) înregistrează un tropism negativ în ciuda bunei conectivități cu regiunile exterioare cât și cu celelalte localități din cadrul regiunii. Explicația rezidă în valorile scăzute ale indicatorilor socio-economici înregistrați pe fondul unui regres economic datorat restructurărilor miniere (rata de activitate scăzută, rata șomajului ridicată, populația îmbătrânită a comunei Ciocănești; bilanțul migratoriu ridicat) la care se adaugă reducerea

ariei de influență a municipiului Vatra Dornei, prezența frontierei care blochează fluxurile transfrontaliere și slaba capacitate de reconversie economică a arealului.

Axele terțiare cu însemnătate locală sunt poziționate în sudul-estul și vestul regiunii Dornelor, concentrând unitățile Dorna Arini, Panaci, Șaru Dornei și Coșna. Conectivitatea redusă cu regiunile vecine și cu o parte a localităților regiunii îngreunează fluiditatea și intensitatea fluxurile de materie și energie, la care se adaugă valorile scăzute ale bilanțului general (îndeosebi pe baza bilanțului natural) și cele crescute ale indicelui de îmbătrânire demografică. Astfel, arealele din proximitatea acestor axe înregistrează un tropism negativ (excepție făcând unitatea Dorna Arini – datorită apropierii de municipiul Vatra Dornei și a conectivității spre est, prin cheile Zugrenilor, cu regiunile vecine). Datorită investițiilor realizate în ultimii ani, unitățile Panaci și Șaru Dornei tind spre o viitoare stare de echilibru.

În ceea ce privește relațiile cu regiunile vecine, Țara Dornelor resimte polarizarea din partea centrelor Suceava, Bistrița, Iași și într-o măsură mai mică Cluj-Napoca.

În urma analizei este evidențiată starea de echilibru a sistemului teritorial dornean și principalele modele de organizare a spațiului geografic: cel aureolar (determinat de intensitatea de atracție a centrelor polarizatoare), cel centripet (determinat de prezența principalului centru polarizator a cărui forță atrage principalele fluxuri spre acesta) și cel axial (determinat de prezența axelor de dezvoltare și de ierarhizarea acestora) (Brunet, 1980, p. 258-259).

Țara Dornelor deține toate caracteristicile unui spațiu mental geografic de tip „țară”, având atribute asemănătoare cu alte entități de acest tip, care formează „osatura teritorialității românești” (Popa, 2000, p. 91), dar și atribute specifice care conferă identitate proprie sistemului teritorial.

Caracteristicile spațiului funcțional al regiunii se impun ca pârghii pentru transformarea acestuia într-un „teritoriu de proiect”, menit să deservească comunitatea dorneană și să urmărească principiile dezvoltării durabile. Principalul pas spre acest deziderat este stabilirea unor branduri care să impună regiunea dorneană alături de alte spații consacrate. Dintre posibilele branduri identificate în urma analizei pe baza caracteristicilor de specificitate amintim: brandul etnografic, brandul ecologic și cel balneoclimatoterapeutic. Pornind de la aceasta se pot planifica măsurile cele mai potrivite pentru viitoarele direcții de dezvoltare. Recomandări pentru politicile de dezvoltare regională au fost făcute de-a lungul studiului, reprezentând un prim pas pentru suportul științific necesar actorilor locali interesați.

Scopul studiului și obiectivele vizate în etapa incipientă a cercetării au fost atinse de-a lungul studiului. La final putem afirma cu tărie faptul că aplicarea Teoriei Generale a Sistemelor și a Teoriei Identității Sociale regiunii studiate, se verifică prin faptul că am reușit să identificăm în ce măsură sunt îndeplinite caracteristicile unui sistem, care sunt interrelațiile stabilite în cadrul acestuia, care este construcția identității psihologice a comunității dornene și caracteristicile care îi diferențiază pe locuitorii regiunii de cei din afara acesteia, precum și relațiile instituite între aceștia.

În concluzie s-a dovedit faptul că Țara Dornelor este un sistem teritorial echilibrat, cu un potențial natural și antropocentric ridicat care utilizat la adevărata capacitate și valoare poate să propulseze regiunea din punct de vedere socio-economic. Păstrarea identității și coeziunii sociale a Țării Dornelor va rămâne principalul atu al acestui sistem.

Bibliografie selectivă:

Cărți, cărți din serii și capitole în cărți:

ABUTNĂRIȚEI, P. (2011) *Considerații asupra unor elemente de arhitectură populară din Bucovina. Specificul arhitecturii locuințelor din comuna Poiana Stampei*. Botoșani: Editura Axa.

BĂLAN, T. (1960) *Din istoria Cîmpulungului Moldovenesc*. București: Editura Științifică.

BĂNĂȚEANU, T. (1975) *Arta populară bucovineană*. Suceava: Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului Suceava.

BENTHAM, J. (1970) *An introduction to the principles of morals and legislation*. Londra: The Athlone Press.

BERTALANFFY, L. Von (1968) *General System Theory. Foundations development and applications*. New York: Braziller.

CERNAT, I. (2008) *Dorna Candrenilor, satul de la poalele Oușorului (pagini de monografie)*. Iași: PIM.

CHIRIȚĂ, V. (2003) *Depresiunea Dornelor. Studiu fizico-geografic*. Suceava: Editura Universității Suceava.

COCEAN, P. (2010) *Geografie regională. Ediția a III- a restructurată și adăugită*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

CROTTY, M. (2005) *The Foundations of Social Research: Meaning and perspective in the research process*. London: Sage Publications Ltd.

DAUPHINÉ, A. (1979) *Espace, région et système. Collection Geographia Series*. Paris: Economica.

DESCARTES, R. (1956) *Discurs asupra metodei*. București: Editura Științifică.

DONISĂ, I. (1977) *Bazele teoretice și metodologice ale geografiei*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

DRĂGUȚ, L. (2000) *Geografia peisajului*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

FILIMON, L. (2012) *Țara Beiușului. Studiu de geografie regională*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

GOULD, P. și WHITE, R. (1974) *Mental Maps*. New York: Penguin Books Inc.

GRIX, J. (2001) *Demystifying Postgraduate Research from MA to PhD*. U.K.: The University of Birmingham Press.

HACKING, I. (1990) *The Social Construction of What?*. U.S.A.: Harvard University Press.

IANOȘ, I. (1987) *Orașele și organizarea spațiului geografic*. București: Editura Academiei.

KERNBACH, V. (2004) *Dicționar de mitologie generală. Mituri. Divinități. Religii*. București: Albatros.

LOW, S. M. și ALTMAN, I. (1992) *Place attachment: A conceptual inquiry*. În: Altman, I., Los, S. M. (eds.). *Place attachment*. New York: Plenum Press.

MIHALCA, I. A. (2013 b) *Abordarea Țării Dornelor ca și teritoriu de proiect prin turismul balneoclimateric*. În Cocean, P., Filimon Luminița (coord.) „Țările” din România ca teritorii de proiect. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

NICOARĂ, L. (1999) *Dealurile Crasnei. Studiu de geografia populației și așezărilor umane*. Cluj-Napoca: Editura Focul Viu.

PRICĂJAN, A. (1985) *Substanțele minerale terapeutice din România*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

ROTARIU, Tr. și ILUȚ, P. (1997) *Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică*. Iași: Polirom.

ROUSSEAU, J. J. (1958) *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*. București: Editura Științifică.

SĂNDULESCU, M. (1984) *Geotectonica României*. București: Editura Tehnică.

STOKOLS D. și SHUMAKER, S. A. (1981), People in place. A transactional view of settings. În: Harvey, D. (ed.). *Cognition, social behavior and the environment*. New York: Erlbaum.

TAJFEL, H. (1981) *Human Groups and Social Categories. Studies in Social Psychology*. U.K.: Cambridge University Press.

TAJFEL, H. și TURNER, J. C. (1981) Social Identity Theory. În: Tajfel, H. (ed.). *Human Groups and Social Categories. Studies in Social Psychology*. U.K.: Cambridge University Press.

ȚĂRANU, P. (1995) *Memoria Dornelor*. Vol. 1. Chișinău: Editura F.E.P. Tipografia centrală Chișinău.

ȚĂRANU, P. (1999) *Memoria Dornelor. Stațiunea balneoclimaterică*. Vol. 3. Suceava: Biblioteca Bucovinei.

ȚĂRANU, P. (2002) *Memoria Dornelor. Repere istorice*. Vol. 5. Suceava: Biblioteca Bucovinei, Suceava.

TUAN, Y. F. (1974) *Topophilia. A study of Environmental Perception, Atitudes and Values*. New York: Columbia University Press.

UJVĂRI, I. (1972) *Geografia apelor României*. București: Editura Științifică.

VALLEGA, A. (1995) *La regione, sistema territoriale sostenibile. Compendio di geografia regionale sistemica*. Milano: Mursia.

ZLATE, M. (1999) *Psihologia mecanismelor cognitive*. [Online] Iași: Polirom. Disponibil la: <http://www.bpsoroca.md/psihologie/mielu%20zlate%20psihologia%20mecanismelor%20cognitive.pdf> [Accesat: 12 iulie 2014].

Articole în reviste de specialitate și în volume colective:

AXELSSON, S. B. și AXELSSON, R. (2002) The role and effects of sanatoriums and health resorts in the Russian Federation. *Health Policy*. [Online]. 59. p. 25-36. Disponibil la: <http://www.healthpolicyjrn.com/article/S0168-8510%2801%2900170-1/pdf> [Accesat: 13 August 2012].

BLACHE, P.de la (1910) Regions francaises. *Revue de Paris*, 17. p. 821-849.

BRUNET, R. (1980) La composition des modèles dans l'analyse spatiale. *L'Espace Géographique*. [Online]. 9 (4). p. 253-265. Disponibil la: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/spgeo_0046-2497_1980_num_9_4_3572# [Accesat: 25 Iulie 2014].

CIANGĂ, N., DEZSI, Șt. și ROTAR G. (2002) Aspecte privind estimarea valorii potențialului turistic și a bazei materiale din regiunea de Nord-Vest a României. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia*, XLVII (2). p. 81-90.

COCEAN, P. (1997) Țara (The Land) – A Typical Geographical Region of Romania. *Revue Roumaine de Géographie*, TOM 41. p. 41-49.

FULLILOVE, M. T. (1996) Psychiatric implications of displacement: Contributions from the psychology of place. *American Journal of Psychiatry*, 153. p. 1516-1523.

JULLIARD, E. (1962) La région: essai de définition. *Annales de Géographie*. [Online] 71 (387). p. 483-499. Disponibil la: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/geo_0003-4010_1962_num_71_387_16260 [Accesat: 13 Iulie 2014]

MIHĂILESCU, V. (1970) Geografie-ecologie, regiune geografică-ecosistem. *Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică și Geografie, seria Geografie*. TOM XVII, 2. p. 215-217.

MIHALCA, I. A. (2012 b) The landscape of marshes in the Land of Dorna. *Analele Universității Oradea – Seria Geografie*, an XXII, 1. p. 66-71.

MIHALCA, I. A. (2012 b), Dysfunctions of drinking water supply systems and sewerage systems in the Land of Dorna. În *Aerul și Apa, componente ale mediului, dedicată zilei mondiale a meteorologiei și zilei mondiale a apei*, 23-24 Martie 2012. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană. p. 359-366.

MIHALCA, I. A. (2013 a) The construction of the mental space in the Land of Dorna. *Revista de cercetare și intervenție socială*, 40. p. 78-93.

MIHALCA, I. A. și ALEXE, M. (2013) The role of hydro mineral resources in the territorial development of the Land of Dorna. În *Aerul și Apa, componente ale mediului, dedicată zilei mondiale a meteorologiei și zilei mondiale a apei*, 22-23 Martie 2013. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca. p. 476-483.

MIHALCA, I. A. (2014 a) The Influence of Decision Makers in the Evolution of the Built Heritage in the Land of Dorna. *Romanian Review of Regional Studies*, X (I). p. 109-116.

MIHALCA, I. A. (2014 b) The Dynamic of Human Resources in the Land of Dorna (Țara Dornelor), în *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.08.214 (în curs de publicare).

MIHALCA, I. A. și IOVU, M. B. (2014) Measuring place attachment to Călimani National Park (Romania) among local residents and tourists. Preliminary findings. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Geographia*, 59 (1), (în curs de publicare).

MIHALCA, I.A. și ALEXE, M. (2014) Climate and Weather Influence over the Tourist Sector in the Land of Dorna. În *Aerul și Apa, componente ale mediului, dedicată zilei mondiale a meteorologiei și zilei mondiale a apei*, 21-22 Martie 2014. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană. p. 423-429.

POPA, N. (2000) Identitate, teritorialitate și prestigiu cultural în spațiul geografic românesc. *Regionalism and integration: culture, space, development. The papaer of the IVth edition*. p. 87-95.

SANDU, Al. și UȘURELU, S. (2012) Postmodernism and Constructionism. Seeing Truth through Different Eyes. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. [Online] 4 (2). p. 27-43. Disponibil la: <http://revistaromaneasca.ro/wp-content/uploads/2012/09/Postmodernism-and-Constructionism.-Seeing-Truth-trought-Different-Eyes.pdf> [Accesat: 13 Iulie 2014].

VASKE, J. J. și KOBRIN, K. C. (2001) Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education*, 32 (4). p. 16-21.

VOICULESCU, M. et all. (2011) Features of the Ski Area from the Romanian Banat. *Forum geographic. Studii și cercetări de geografie și protecția mediului*, 10 (1). p. 58-69. Disponibil la: http://forumgeografic.ro/wp-content/uploads/full_issues/revistaforumgeografic2011-1.pdf [Accesat: 20 august 2014].

WILLIAMS, D. R. și VASKE, J. J. (2003) The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach. *Forest Science*, 49 (6). p. 830-840.

Colecții și tratate:

AGRIGOROAIEI, I. (2003 a) Contextul politic intern și internațional. În Platon, Gh. (coord.) *Istoria Românilor*. Vol. VII, TOM 2. București: Editura Enciclopedică.

BÂTCĂ, M. (2011 a) Pieptănătura femeilor II. În Ghinoiu, I. (coord.). *Atlasul etnografic Român. Portul și arta populară*. Vol. IV. București: Editura Academiei Române.

BOGDAN, O. (1983 b) Regiunile climatice și topoclimatele. În: Badea, L. et all. (coord.) *Geografia României. Geografia fizică*. Vol. I. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

FLORESCU, F. B. (1969) Portul. În: Florescu F. B et all. *Arta populară românească*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

IACOBESCU, M. (2002) Evoluția istorică a Bucovinei între anii 1774-1821. În Cernovodeanu, P., Edroiu, N. (coord.) *Istoria Românilor*. Vol. VI. București: Editura Enciclopedică.

ICHIM, I. et all. (1987 a) Munții Bistriței. În: Balea, L. et all. (coord.) *Geografia României. Carpații românești și Depresiunea Transilvaniei*. Vol. III. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

MORARU, G. (2003) Planul casei (1900-1915), numărul și dispunerea încăperilor. În Ghinoiu, I. (coord.). *Atlasul etnografic Român. Habitatul*. Vol. I. București: Editura Academiei Române.

PAȘCU, Șt., CONSTANTINESCU, N. și ȘTEFĂNESCU, Șt. (2001) Cucerirea independenței Țării Românești și a Moldovei. În Pascu, Șt., Theodorescu, R. (coord.) *Istoria Românilor*. Vol. III. București: Editura Enciclopedică.

VELCEA, V. (1987) Particularități de geografie fizică. În: Balea, L. et all. (coord.) *Geografia României. Carpații românești și Depresiunea Transilvaniei*. Vol. III. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Teze de doctorat:

BUZILĂ, L. I. (2005) Procesele de meteorizație și reflectarea lor în morfologia masivului Bihor. Teză de doctorat susținută în cadrul Facultății de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca.

DRĂGAN, M. (2011) Reziliența sistemului regional Munții Apuseni. Teză de doctorat susținută în cadrul Facultății de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

HONCIUNG, C., (2010) Studiul și managementul fenomenelor naturale de risc și hazard de pe teritoriul județului Suceava. Rezumatul tezei de doctorat susținute în cadrul Facultății de Geografie, Universitatea din București.

IONCE, A. (2009) Impactul sistemic al activității de preparare a substanțelor minerale utile în județul Suceava. Teză de doctorat susținută în cadrul Facultății de Geografie și Geologie, Universitatea „Alexandru cel Bun”, Iași.

SANDU, M. I. (2011) Studii de igienă pe filiera lapte bio în ferme de taurine din Depresiunea Dornelor. Teză de doctorat susținută în cadrul Facultății de Medicină Veterinară, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară, Cluj-Napoca.

Cursuri online:

BONCU, Șt. (2004) Cursul 31 „Identitatea socială”. [Online]. Disponibil la: http://www.psih.uaic.ro/~sboncu/romana/Curs_psihologie_sociala/Curs31.pdf [Accesat: 21 Iunie 2014].

VERT, C. (1995) *Analiza geodemografică. Manual practic*. [Online]. Disponibil la: <http://www.geografie.uvt.ro/old/personal/academic/vert/Analiza%20geodemografica.pdf> [Accesat: 10 Ianuarie 2014]

Legislație:

*** (1918) Decretul Lege nr. 3745 privind unirea Bucovinei cu Regatul României, publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 225 din 3 ianuarie 1919.

*** (1925) Legea nr. 95 pentru Unificarea Administrativă, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 128 din 14 iunie 1925.

*** (1968) Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste Române, publicată în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, partea I, nr. 17-18, anul IV din 17 februarie 1968.

*** (1995) „Legea de orientare pentru amenajarea și dezvoltarea durabilă a teritoriului” [Loi no. 99-533 du 25 juin d’orientation pour l’aménagement durable du territoire et portant modification de la loi no. 95-115 du 4 février 1995 d’orientation pour l’aménagement et le développement du territoire (1)]. [Online] Disponibil la: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000760911&categorieLien=id> [Accesat 21 Iunie 2014).

*** (2000) Ordonanța de Urgență nr. 34 din 17 aprilie 2000 privind produsele agroalimentare ecologice, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 172 din 21 aprilie 2000.

*** (2001) Hotărârea de Guvern 917 din 13 septembrie 2001 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 34/2000 privind produsele agroalimentare ecologice, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 640 din 12 octombrie 2001.

*** (2006) Legea nr. 363/2006 privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național – Secțiunea I – Rețeaua de transport, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Anul XVIII, nr. 806 din 26 septembrie 2006.

*** (2010) Ordinul nr. 2361/2010 pentru modificarea anexei 1 la Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2314/2004 privind aprobarea Listei Monumentelor Istorice, actualizată, și a Listei Monumentelor Istorice Dispărute, publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 670 bis din 1 octombrie 2010.

*** (2013) Ordinul nr. 1225/2013 privind aprobarea cotelor de recoltă pentru speciile de faună de interes cinegetic, la care vânătoarea este permisă, pentru sezonul de vânătoare 15 mai 2013-14 mai 2014, publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 272 bis din 15 mai 2013.

Rapoarte și documente oficiale:

Agenția pentru Dezvoltare Regională Nord-Est. (2014) *Planul de dezvoltare regională Nord-Est 2014-2020* [Online]. Disponibil la: <http://www.adrnordest.ro/user/file/pdr/PDR%20NE%202014-2020%20%20var%20mai%202014%20secured.pdf> [Accesat: 19 Iulie 2014].

Agenția Națională pentru Resurse Minerale. (2014) *Licențe de exploatare în județul Suceava*. [Online]. Disponibil la: http://www.namr.ro/wp-content/uploads/2014/07/ER_JUD_Suceava.htm [Accesat: 25 Iulie 2014].

Clasificarea Activităților din Economia Națională a României. (2014) *Coduri CAEN actualizate* (CAEN Rev. 2). [Online]. Disponibil la:

http://www.eximbank.ro/Themes/eximbank/images/Codurile_CAEN_actualizate.pdf
[Accesat: 13 Februarie 2014].

Comisia pentru transport și turism. (2009) *Proiect de Raport referitor la Propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind orientările Uniunii pentru dezvoltarea rețelei Trans Europene de Transport* (COM(2011)0650/3 – C7-0375/2012 – 20011/0294(COD)). [Online]. Disponibil la: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/tran/pr/903/903495/903495ro.pdf [Accesat: 19 IULIE 2014].

Convenția Zonelor Umede Ramsar [The Ramsar Convention of Wetlands] *Lista Ramsar: România* [The Annotated Ramsar List: Romania]. (2013) [Online]. Disponibil la: http://www.ramsar.org/cda/es/ramsar-documents-list-anno-romania/main/ramsar/1-31-218%5E16090_4000_2 [Accesat: 13 Iulie 2013].

Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice. Agenția Națională pentru Protecția Mediului. Agenția pentru Protecția Mediului Suceava. (2010) *Raport privind starea mediului în județul Suceava în anul 2013*. [Online]. Disponibil la: <http://apmsv.anpm.ro/docfiles/view/39770> [Accesat: 29 Iulie 2013].

Hărți și baze de date aferente:

IANOVICI, V. și RĂDULESCU, D. (1968) *Harta geologică, R. S. România*. L-35-VIII (foaia Toplița). Scara 1:200 000. București: Imprimat în Atelierul Institutului Geologic.

RĂDULESCU, D. et all. (1969) *Atlasul Geologic 1:100 000. Harta substanțelor minerale utile*. București: Imprimat în Atelierul Institutului Geologic București.

Direcția Topografică Militară (1996) *Harta topografică a României*. Scara 1:50 000. Foile: L-35-3-C, L-35-15-A, L-35-15-B, L-35-15-C, L-35-15-D, L-35-27-A, L-35-27-B, L-35-27-C, L-35-27-D. București: Imprimat în Direcția Topografică Militară.

European Environment Agency. (2013) *Corine Land Cover (CLC) 2006*. Versiunea 17. [Online]. Disponibil la: <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/corine-land-cover-2006-raster-3> [Accesat: 20 Ianuarie 2014].

Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice. (2011 c) *Limitele Parcului Național Călimani în proiecție Stereo 1970*. Disponibil la: <http://www.mmediu.ro/beta/domenii/protectia-naturii-2/arii-naturale-protejate/> [Accesat: 14 Ianuarie 2013].

NASA. (n.d.) *Shuttle Radar Topography Mission (SRTM) 45 m*. [Online]. Disponibil la: <http://www2.jpl.nasa.gov/srtm/> [Accesat: 15 Ianuarie 2013].

Proiectul România Digitală 3D. (2006) *România Digitală. Versiunea v2.16*. [Online]. Disponibil la: <https://www.romaniadigitala.ro/> [Accesat: 14 Ianuarie 2013].

Surse electronice:

Ana Vîrlan. (2014) *Articole/Versuri*. [Online] Disponibil la: <http://tinyurl.com/psc7k2c> [Accesat: 16 Ianuarie 2014].

Dicover Eco-România. (2014) *Cicloturism* [Cycling/Mountain Bike]. [Online] Disponibil la: www.eco-romania.ro [Accesat: 20 Mai 2014].

EcoMagazin. (2012) *Energie cu panouri fotovoltaice pentru casele izolate din Poiana Stampei*. [Online] Disponibil la: <http://tinyurl.com/pj22b96> [Accesat: 4 Iunie 2014].

Euroski. (2011) *Pârții de schi Vatra Dornei*. [Online] Disponibil la: http://www.euroski.ro/partii_schi.html [Accesat: 16 Iulie 2013].

IFOAM. (2014) *Principiile agriculturii ecologice* [Principles of organic agriculture]. [Online] Disponibil la: <http://tinyurl.com/kurzckj> [Accesat: 17 Februarie 2014].

Wall-Street. (2011) *Cum a crescut afacerea LaDorna cu sonorul dat la minim în ultimii 3 ani.* [Online] Disponibil la: <http://tinyurl.com/pg64b2a> [Accesat: 23 Iunie 2014].

Baze de date:

Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, secția Colecții Speciale.

DEX online. (2014) Disponibil la: <http://dexonline.ro/>.

Eurostat (European Commission). (2014) Disponibil la: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Institutul Național de Statistică. (2014) Disponibil la: <https://statistici.insse.ro/shop/>.

Recensăminte:

Recensământul austriac din 1910.

Recensământul Populației din 1956.

Recensământul Populației și al Locuințelor din 2002.

Recensământul Populației și al Locuințelor 2011.

Recensământul General Agricol din 2010.

Instituții:

Administrația Bazinală Siret.

Direcția Județeană de Statistică Suceava.

Direcția Silvică Suceava.

Grupul de Acțiune Local din Bazinul Dornelor.

Muzeul de Etnografie Vatra Dornei.

Muzeul Național al Ouălor Încondate (Împistrițate) Ciocănești.

Ocolul Silvic Cârlibaba.

Primăria Vatra Dornei.